

Co je divné, to je podezřelé

Země je v ohrožení, hodlá ji napadnout mimozemská civilizace. Kolikrát jsme to už v televizi i na plátnech kin viděli? Ovšem už když ve čtvrtek streamovací platforma Netflix uváděla osmidílný seriál **Problém tři těles**, bylo zřejmé, že tohle jenom obyčejné sci-fi nebude.

ONDŘEJ NEFF
spisovatel a publicista

Základní motiv této klasické science fiction je tradiční – Země je ohrožena nepřátelsky naladěnou mimozemskou civilizací. S ním přišel už H. G. Wells ve *Válce světů* z roku 1898, ale donekonečna opakované téma je tentokrát ozvláštněno principem „they are watching us“ neboli *Oni nás sledují*. Je obsažen v mnoha povídkách i románech i v povědomí vyznavačů konspiračních teorií. Mnoho lidí vzrušuje představa, že nějací nevidění „oni“ tahají za nitky a řídí naše kroky, a spisovatel a autor předlohy Liou Cch'-sin se této ideje chopil a rozvinul ji do epického plátna. Osm dílů seriálu je tedy něco jako „uvedení do problematiky“. Dozvíme se, že jsme sledováni, ale také se ukáže, proč tu ti, kteří nás sledují, vlastně jsou a kdo to všechno spískal: obyvatelé planety Trisolaris v trojhvězdné soustavě Alfa Centauri.

Pamětník zpozorní: ano, Vladimír Babula napsal v padesátých letech *Planetu tři slunci*. Původní časopisecká verze byla šílená komunistická agitka, zato Liouovi Trisolarané jsou technicky mnohem výše než my a o jejich vztahu k lidem svědčí stručný vzkaz: jste jen hmyz. Přijdou nás vyhubit, o tom tato trilogie je, ale až za čtyři století – a do té doby se musíme připravit. Jak budou lidé reagovat? Jak kteří. Někteří se na to i těší.

Příprava na hrozbu s časovým odkladem, to je tedy hlavní téma příběhu a seriálového zpracování. Tvůrci D. B. Weiss a David Benioff, matadoři zábavního průmyslu spojení se seriálem *Hra o trůny*, poctivě zachovali kompoziční princip předlohy. Prolná se tu minulost šedesátých let (poznámených běsněním Ru-

dých gard), přítomnost a také realita cizí planety. Ta je charakterizována „problémem tří těles“, vzájemně spoutaných gravitací, což vytváří vztahy složité a hlavně nepředvídatelné, pravděpodobnostní. Už v knize, ale také v seriálu je tato matematicko-fyzikální složitost znázorněna virtuální realitou počítačové hry. Od knihy se seriál liší především umístěním: román se odehrává „v Číně a bezvýznamném okolí“, kdežto seriál je vsazen do západního multikultúrního prostředí.

Po stopách divnosti

Podívejme se nyní na autora literární předlohy, čínského spisovatele Liou Cch'-sina. Jak se stalo, že chlapec z hornické rodiny ze zapadlého čínského města Jang-čchüan dosáhl světového věhlasu? Všechno, co je hodně divné, je automaticky podezřelé, říká přece policista Ta Š', jedna z hlavních postav románu *Problém tři těles*.

Do literatury vstoupil Liou Cch'-sin ve svých šestadvaceti letech roku 1989 románem *China 2185*, ovlivněným vlnou kyberpunku. Ve své zemi měl skvělý ohlas, pokračoval v úspěšné práci a hned devětkrát získal nejprestižnější čínskou žánrovou literární cenu. V roce 2007 vyšel *Problém tři těles*, první svazek trilogie, kterou jeho autor zamířil do nejvyšší ligy. V roce 2015 dostal jeho anglický překlad cenu Hugo, nejvyšší ocenění žánru science fiction v Americe. A autora neminuly ani další ceny Nebula a Locus. Byla to zkrátka doslova exploze úspěchu s celosvětovým dopadem, takže přišel i český překlad: román vyšel v nakladatelství Host v roce 2017 a rychle následovaly překlady dalších dílů *Temný les* a *Vzpomínka na Zemi*. Liou Cch'-sin se stal literární celebritou první velikosti.

Jenomže řečeno s maximem shovívavosti, Čína je autoritářský stát. Za časů

Že jde o státní propagandu, začalo být zjevné, když Liou Cch'-sin začal mluvit, že bez převýchovných táborů by se to v Číně hemžilo teroristy, našťestí se ale vláda stará

autoritářského Sovětského svazu literární svět znal sci-fi díla bratří Strugackých: vydávání jejich knih vždycky provázela hra s cenzurou ve stylu dráždění draka. Jakkp je na tom s čínským režimem Liou Cch'-sin?

Hned na prvních stránkách *Problému tři těles* najdeme drtivé líčení poměrů za Maovy kulturní revoluce, drastické scény předvádí i seriál Netflixu. Kdo by vycházel ze zkušeností sovětské éry, nezbytně si řekne: aha, autor ráčí být disident a patrně žije v exilu. Naprostý omyl, nic takového, vždyť víme, že byl doma věččen cenami. Americký překlad zprostředkovala čínská agentura CEPIEC (má bizarní název Čínská společnost pro dovoz a vývoz výchovných publikací). Ostatně, podobně si v závěru éry počínal i sovětský režim, zprostředkoval vydání Strugackých, Bulyčeva a Larionové v amerických Ballantine books, jenže se nepostaral o dobrý překlad. V případě Cch'-sina si ale Číňané dali záležet, obrátili se na dvojici Ken Liu a Joel Martinson – a ta odvedla skvělou práci.

Tento překlad vydal v Americe Tor a v Británii Head of Zeus, načež se otevřela cesta do světa. Z tohoto překladu s přihlídnutím k čínskému originálu čerpal i náš překladatel Aleš Drobek. Ejhle, příklad inteligentně provedené režimní propagace, do toho pak jako třešničky na dort patří další detaily. Kupříkladu vyjádření tehdejšího prezidenta Baracka Obamy, který prohlásil, že ve srovnání s obsahem těchto knih jsou jeho problémy s Kongresem malicherné.

Divení nekončí

Víme, že román i seriál začínají drastickým masakrem. Víme také, že autor sám byl částečně Maovým řáděním též postižený, když dětství strávil v jakémsi vyhnanství mimo jeviště hlavních dějů. Masakry jsou ale na začátku jenom v anglickém překladu a jeho derivátech včetně českého, kdežto v čínském originále jsou zasunuty na méně nápadné místo. Samo časové prohození divné není, román má složitou strukturu se třemi rovinami, minulost, přítomnost a virtuální realita, takže technicky lze téměř cokoli přehodit kamkoli jinam. Kulturní revoluce je zastrčená i v čínské verzi seriálové adaptace románu.

Ano, Číňané předběhli Netflix o rok a třicetidílný seriál nazvaný *Three-Body* zveřejnili na službě YouTube, kde je volně k dispozici. Jak to je s autorskými právy, napadne každého, jak mohli Američa-

Do obecného povědomí čínská kultura vstoupila s filmovou vlnou motivovanou bojovým uměním kung-fu a o generaci později zase filmy založenými na historii

”

né natočit seriál až po Číňanech? A to je divnost největší, YooZoo Film, producent *Three-Body*, práva Netflixu ochotně poskytl. Ani autor předlohy neměl námitky proti eventuálním změnám v příběhu a charakteristice osob, přičemž došlo i k zásadnímu přearanzmá příběhu.

Oni nás sledují

Zásada čínského detektiva, že všechno divné je podezřelé, zafungovala i v Americe. Tam začalo být divné, proč jsou Číňané tak ochotní? Že jde o státní propagandu, začalo být zcela zjevné, když v červnu 2019 Liou Cch'-sin v interviu pro časopis *The New Yorker* mluvil, že bez převýchovných táborů v Sin-tiangu by se to všude hemžilo teroristy a že se našťestí vláda stará, aby lidi pozvedla z bída. Vypukla panika, že se bude opakovat skandál s hranou verzí *Legendy o Mulan*, která se přímo v Sin-tiangu natáčela. Obavy byly o to horší, jakým tempem se zvyšovalo napětí s Čínou. Nicméně projekt se rozběhl, a tak nyní máme tři verze jednoho poselství: původní knižní trilogii, čínské zpracování a americkou adaptaci.

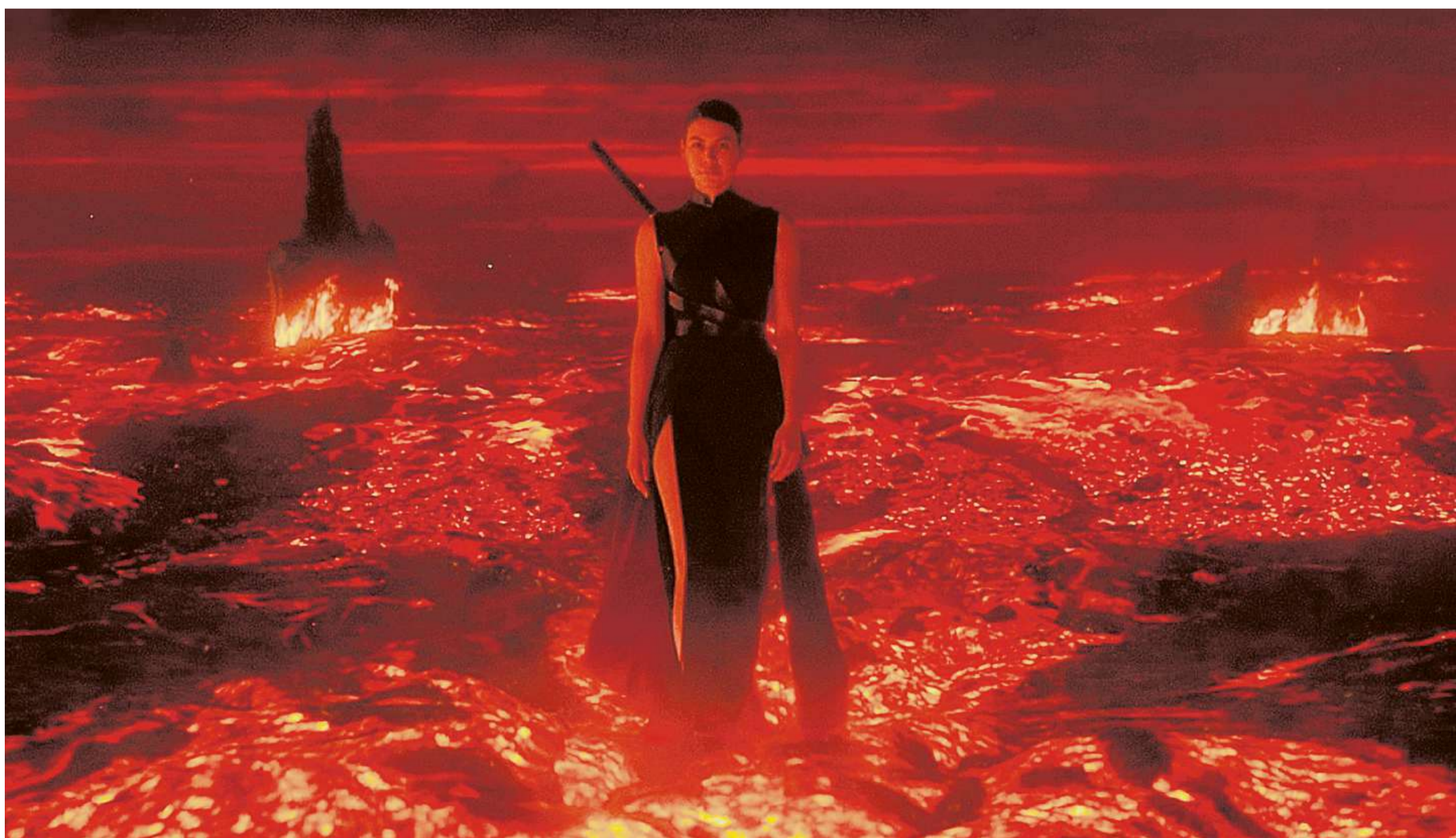
Velmi by se však mýlil nepoučený čtenář, kdyby usoudil na základě předchozích odstavců, že román a oba seriály jsou propagandistická slátanina, propasírovaná do povědomí západního publika čínskými penězi a lobby. Vůbec ne. Román i nová verze seriálu jsou bezesporu po všech stránkách skvělými díly. Seriál obsahuje děj prvního dílu, má tedy stejně jako literární předloha otevřený konec. Další dva svazky *Temný les* a *Čekání na zemi* původní myšlenky dotahují: rozsahem i záběrem monumentální dílo autor takto koncipoval.

Nezbývá než vrátit se k divnému a podezřelému. Ani kniha není totiž agitka

a seriál Netflixu už vůbec ne. Proč tedy ti Číňané s takovou ochotou nastavují vlnou tvář a nabízejí svoji perlu, nota bene v době rostoucího napětí? V odpovědi pomůže nedávná historie. Američané vždy hráli svou roli hegemonu ekonomicky, vojensky – ale také měli „soft power“, tu měkkou sílu v podobě vysoké kultury i populární zábavy. Každá kovbojka i každá rokenrolová gramofonová deska byla bojovníkem velké Ameriky. Individualismus, podnikavost, tvrdost a zároveň soucit i vysoká mravnost, to vše bylo zakleto do americké „soft power“.

Pokud bychom tedy měli román a teď i seriál jako čínskou „soft power“ vnímat, co nám tím Číňané sdělují, co tím chtějí podsunout? V prvním plánu určitě sympatie. Je těžké mít negativní vztah k někomu, kdo nás baví a zajímá. Do obecného povědomí už jednou čínská kultura vstoupila, ať se to komu líbí, nebo ne, s filmovou vlnou motivovanou bojovým uměním kung-fu. V mnohem sofistikovanější podobě to byly o generaci později filmy založené na historii, připomeňme třeba *Tygra a draka* nebo *Hrdinu*. V *Problému tři těles* je Čína prezentována jako partner pro řešení globálních problémů. A hlavně, ústřední motiv – jak řešit hrozbu s výhledem na čtyři sta let dopředu – je velmi čínský. Život na planetě Trisolaris podléhá cyklům, dehydrataci podobné smrti a následnému oživení. No a tak nějak vypadají čínské dějiny, ovšem na rozdíl od dějin jiných kultur zůstává podstata té čínské zachována i v údobích útlumu.

Kdybychom měl najít příhodnou podobnost, jak srovnat aktuální seriálovou verzi *Problému tři těles* s loňským čínským seriálem a románovou předlohou, je to asi jako srovnání filmu *Sedm statečných* se *Sedmi samuraji* režiséra Akira Kurosawy. Film s Yulem Brynnerem a Stevem McQueenem nesporně patří k americké „soft power“, ovšem základní princip samurajského rytířství je ryze japonský. Liou Cch'-sin v románech i povídkách uvažuje v kategorii širokého kolektivu, sjednocující vůle a dlouhodobého časového rozsahu, čínští producenti už připravují adaptaci románu *Temný les*. Bude záležet na přijetí netflixovské adaptace *Problému tři těles*, zda se dočkáme i západní adaptace *Temného lesa*. Měli bychom si to přát už proto, že je přehlednější a dějovější. A o hrozbě se tu jenom nehovoří, ale je předvedena naplno.

Seriál *Problém tři těles*, který ve čtvrtek uvedla streamovací společnost Netflix, zavede diváky na nejpodivnější místa a do nejpodivnějších časů